

v) अकर्मकाणाम् -

यथा - जागर्ति, तिष्ठति, उपविशति, हसति, रोदिति इत्यादयः ।

vi) दशधातोः -

२.३.१ अकर्मकधातूनां णिजन्ते प्रयोज्यकर्तुः द्वितीया -

अणिजन्ताः अकर्मकाः धातवः यत्र प्रयुक्ताः तादृशेषु वाक्येषु कर्मपदं न भवति खलु ? यदा ते च धातवः णिजन्ताः भवन्ति तदा तेन युक्तानि वाक्यानि सकर्मकाणि भवन्ति । तन्नाम प्रयोज्यकर्तुः द्वितीया भवति ।

अभ्यासः - १४

अधः कर्त्रा/कृत्या यत् न कृतं तत् निर्दिष्टम् अस्ति । तेन कर्त्रा/तया कृत्या यद्यपि तत् न कृतं, किन्तु तत् कारितम् ।
अतः अधः सूचितानां वाक्यानाम् आधारेण कः/का किं कारितवान्/कारितवती इति लिखन्तु ।

उदा - रविः न पतितवान् । रविः अरविन्दं पातितवान् ।

१. वीणा न हसितवती । -----
२. विद्या न रुदितवती । -----
३. रामः न उत्थितवान् । -----
४. दिनेशः न उपविष्टवान् । -----
५. गोपालः न कुपितवान् । -----
६. सः न भीतवान् । -----
७. बालिका न पतितवती । -----
८. बालकः न रुदितवान् । -----
९. एषः न अनुसृतवान् । -----
१०. अधिकारी न अटितवान् । -----
११. विद्वत्पकः न मुदितवान् । -----

१२. धनिकः न चलितवान् । -----
१३. गीता न प्रवृत्तवती । -----
१४. दिव्या न नष्टवती । -----
१५. माता न शयितवती । -----

२.३.२

गत्यर्थकधातूनां णिजन्ते प्रयोज्यकर्तुः द्वितीया ।
(नयति, वहति इति धातुद्वयं विहाय)

‘रामः विद्यालयं गच्छति’ - इत्येतत् अणिजन्तक्रियापदयुक्तं वाक्यम् । यदा पिता गमयति तदा (णिजन्तवाक्ये) पिता प्रयोजककर्ता भवति । प्रयोज्यकर्तुः रामस्य द्वितीयाविभक्तिः भवति ।

यथा - रामः विद्यालयं गच्छति - पिता रामं विद्यालयं गमयति ।

अभ्यासः - १५

अधः अणिजन्तक्रियापदयुक्तानि वाक्यानि निर्दिष्टानि । वाक्यानां पुरतः प्रयोजककर्ता आवरणे निर्दिष्टः । एतदाधारेण प्रयोज्यकर्तुपदं द्वितीयाविभक्तौ लिखन्तः णिजन्तवाक्यानि लिखन्तु ।

उदा -

पुत्री मन्दिरं गच्छति । (माता)
माता पुत्रीं मन्दिरं गमयति ।

१. पुत्रः नगरं गच्छति । (पिता) -----
२. कार्यकर्ता आपणं गच्छति । (अध्यक्षः) -----
३. पन्थः ग्रामं प्राप्नोति । (ग्रामीणः) -----
४. भगिनी गृहं प्राप्नोति । (अग्रजः) -----